

VERSIE 06-03-2009

RICHTLIJNEN **BIJ DE AFWIKKELING VAN NALATENSCHAPPEN WAARIN 'GOEDE DOELEN'** **ALS ERFGENAMEN OF ALS LEGATARISSEN GERECHTIGD ZIJN**

Inleiding

De afgelopen jaren is gebleken dat steeds meer nalatenschappen geheel of gedeeltelijk toekomen aan goed-doelinstellingen. Dit vereist een professionele benadering. Het is in het belang van alle betrokken partijen dat de nalatenschap op kwalitatieve, transparante, betrouwbare en respectvolle wijze wordt afgewikkeld. Voor goed-doelinstellingen is een goede relatie met het Notariaat een essentieel vereiste daarvoor. In dat kader heeft een aantal van deze instellingen via de VFI, brancheorganisatie van erkende goede doelen, contact gezocht met de Vereniging van Estate Planners in het Notariaat (EPN), teneinde te komen tot voor beide partijen werkbare afspraken.

Vertegenwoordigers van EPN en VFI hebben een eerste aanzet voor werkafspraken gemaakt. De onderhavige Richtlijnen zijn hiervan een uitwerking en pretenderen niet volledig te zijn. De Richtlijnen zijn bestemd voor gebruik door het Notariaat en goed-doelinstellingen en beogen een handleiding te geven ten behoeve van een vlotte afwikkeling van nalatenschappen, waarin een of meer goed-doelinstellingen zijn gerechtigd. Noch door de goed-doelinstellingen, noch door het notariaat kan een beroep worden gedaan op niet (voldoende)-naleving van deze Richtlijnen.

De notaris kan een rol spelen als executeur, als afwikkelingsbewindvoerder, als "betrokken" notaris in de zin van artikel 4:186 lid 2 BW (afgifte verklaring van erfrecht en afgifte verklaring van executele) of als boedelnotaris, daartoe benoemd door de executeur, de beneficiaire erfgena(a)m(en) of de vereffenaar. De Richtlijnen zien op de diverse hoedanigheden van de notaris.

Definities

Goed-doelinstellingen hierna aan te duiden als 'de goede doelen'.

De behandelaar van een nalatenschap op het notariskantoor hierna aan te duiden als 'de notaris'.

De overledene hierna aan te duiden als 'de erflater'.

De particulier executeur, niet zijnde notaris, hierna aan te duiden als 'executeur'

1. EERSTE FASE VAN AFWIKKELING

De eerste fase van afwikkeling betreft het moment van bekend worden van het overlijden van de erflater en de inschakeling van een notaris door de executeur of een erfgenaam tot en met het opmaken van het vermogensoverzicht.

1.1 Informeren erfgenamen/legitimarissen

Zoals bekend, behoort een notaris, zodra hij opdracht heeft ontvangen tot afgifte van een verklaring van executele, de erfgenamen op de hoogte te stellen van hun erfgenaamschap (zie ook het verslag van de Werkgroep Notariële Deontologie in WPNR 2004/6585, alsmede "Nogmaals enige beschouwingen over de notariële deontologie bij een nalatenschap", WPNR 2006/6687).

De goede doelen mogen er derhalve van uit gaan dat zij door de notaris op de hoogte gesteld worden van hun erfgenaamschap.

Desgewenst kunnen vertegenwoordigers van goede doelen aanwezig zijn bij een eerste gesprek met de particuliere erfgenamen en/of executeur.

De goede doelen stellen het zeer op prijs indien bij deze eerste bespreking aandacht wordt besteed aan:

- de bevoegdheden, maar ook met name de verplichtingen van de executeur (bijv. regelmatig verstrekken van informatie);
- de positie van de goede doelen als erfgenaam en hun wensen t.a.v. verkoop van registergoederen en van effecten.

Het is gewenst dat de notaris aan de executeur vraagt wat diens plan van aanpak is en dit ook schriftelijk aan hem bevestigt, met een kopie aan de goede doelen.

Bij de eerste brief zien de goede doelen graag dat de volgende informatie verstrekt/meegezonden wordt:

- kopie testament;
- kopie codicillen;
- volmacht tot beneficiaire aanvaarding;
- datum van overlijden en laatste adres van de overledene, en
- een eerste vermogensoverzicht.

1.2 Beneficiaire aanvaarding

Bij veel goede doelen is in de statuten opgenomen dat zij verplicht zijn erfstellingen niet anders dan beneficiair te aanvaarden. Vooral bij een executeur stuit deze verplichting vaak op onbegrip. Desondanks zal nooit zuiver aanvaard mogen worden. Mogelijk kan de notaris hierover informatie verstrekken aan de executeur. Overigens dienen de goede doelen zich te realiseren dat ten gevolge van de beneficiaire aanvaarding de positie van de executeur wankel wordt: de executeur blijft alleen executeur, indien hij de "ruimschoots voldoende" verklaring (artikel 4:202 lid 1 sub a BW) aflegt. Kan de executeur deze verklaring niet afleggen, dan eindigt zijn taak en moet de nalatenschap volgens de regels omtrent de wettelijke vereffening worden afgewikkeld (zie hierna 2.1).

Het is van belang dat de beneficiaire aanvaarding op korte termijn plaatsvindt, zodat geen onnodige aansprakelijkheden ontstaan. Indien niet elk goed doel op korte termijn reageert, is het van belang dat in ieder geval de eerst ontvangen volmachten alvast naar de Rechtbank gezonden worden.

De beneficiaire aanvaarding voor de andere goede doelen kan dan gedaan worden nadat de resterende volmachten ontvangen zijn.

De goede doelen zullen in het algemeen bereid zijn om de kosten en leges van beneficiaire aanvaarding voor hun rekening te nemen

1.3 Onterde legitimaris

Een onterfde legitimaris die een beroep doet op zijn legitieme aanspraak is formeel schuldeiser van de nalatenschap. Schuldeisers behoeven niet door het Notariaat op de hoogte gesteld te worden van hun rechten. Dit geldt tevens voor legitimarissen. De goede doelen hebben moeite met dit standpunt van de KNB. De goede doelen/erfgenamen zitten maximaal vijf jaar in onzekerheid of de legitimaris alsnog een beroep gaat doen op zijn legitieme.

Een ander punt van de goede doelen dat zwaar weegt is de eventuele imagoschade. Om dit laatste punt te ondervangen zijn de goede doelen er voorstander van dat de notaris expliciet in het testament opneemt wat de wens van de erflater is ten aanzien van het wel of niet informeren van de legitimarissen. Op die manier hebben de goede doelen een sterkere positie bij een eventuele discussie en kan imagoschade afgedekt worden. Deze wens heeft juridisch overigens geen betekenis, het is slechts een wens!

Vorenstaande laat onverlet dat, indien de executeur de onterfde legitimaris(sen) niet op de hoogte stelt, de goede doelen als erfgenamen de notaris opdracht kunnen geven om dat wél te doen.

1.4 Vermogensoverzicht

Het eerste vermogensoverzicht hoeft niet uitvoerig te zijn. Enige specificatie wordt wel op prijs gesteld. Zo is het voor de goede doelen van belang te weten in hoeverre registergoederen en/of effecten tot de nalatenschappen behoren.

Voor de goede doelen is het van belang te weten of een registergoed belast is met een hypothecaire schuld, met opgave van de restant schuld.

Taxatierapporten e.d. kunnen in een later stadium toegezonden worden.

Snelheid is van belang.

Als een executeur zelf het vermogensoverzicht opstelt/toezendt, ontvangen de goede doelen graag kopieën van recente bankafschriften, alsmede, zo mogelijk, een kopie van de laatste aangifte

Inkomstenbelasting.

Daarnaast is het voor de persoonlijke relatie van de goede doelen met de executeur van belang nadere informatie te ontvangen over:

- de persoon van de overledene. Is bekend waarom hij een bepaald goed doel tot erfgenaam heeft benoemd: hield het verband met ziekten in zijn familie?
- is de relatie van de executeur met de erflater persoonlijk/zakelijk?

1.5 Afspraken over correspondentie respectievelijk tijdschema

Bij de afwikkeling van relatief simpele nalatenschappen (m.a.w. geen bijzondere inboedel, geen effecten, geen registergoederen) kan de correspondentie zoveel mogelijk beperkt worden. De notaris kan volstaan met toezending van de akte van beneficiaire aanvaarding met een vermogensoverzicht, (indien van toepassing:) het ontwerp van de successieaangifte, gevolgd door toezending van de aanslag successierechten en tot slot de rekening en verantwoording.

De volgende werkwijze wordt aanbevolen bij de afwikkeling van nalatenschappen waartoe de volgende goederen behoren:

- inboedel: op korte termijn toezending taxatierapport en/of voorstel tot ontruiming en eventuele verkoop;
- effecten (zie ook hierna): toezending effectenstaat, doch daarop dient niet gewacht te worden alvorens de effecten verkocht worden. Gaarne ontvangen de goede doelen bericht zodra de effecten verkocht zijn;
- registergoederen (zie ook hierna): de goede doelen ontvangen graag zo snel mogelijk een taxatierapport en een voorstel tot verkoop (tenzij legaat).

De goede doelen verzoeken de notaris hen te informeren wanneer -en waarom- bij de afwikkeling van een nalatenschap (mogelijk langdurige) vertraging optreedt.

Ook verdient aandacht dat goede doelen die de nalatenschap beneficiair hebben aanvaard en die niet tevreden zijn over (de voortgang van) de werkzaamheden van de notaris, op grond van artikel 4:197 BW de mogelijkheid hebben om een (andere) boedelnotaris te benoemen.

1.6 Registergoederen

De VFI kent een richtlijn voor het plan van aanpak voor verkoop van registergoederen. (Zie bijlage).

Aan de notaris wordt overgelaten welke makelaar/taxateur wordt ingeschakeld.

Goede doelen geven er de voorkeur aan dat de notaris een executeur begeleidt bij de aanvang van de verkoop van een registergoed.

De goede doelen willen zowel het concept-koopcontract als het concept van de akte van levering ontvangen om zich ervan te kunnen overtuigen dat de bijzondere bepalingen zijn opgenomen.

De goede doelen hebben helaas de ervaring dat deze met enige regelmaat niet of niet juist in de koopovereenkomst zijn opgenomen.

In geval van een legaat van een registergoed of indien een koopovereenkomst (ruim) voor het overlijden is gesloten, ontvangen de goede doelen graag altijd een taxatierapport, ter berekening van eventueel verschuldigde schenkings-/successierechten.

1.7 Effecten

Veel goede doelen zijn, niet alleen ter vermijding van koersrisico's, voorstander van een spoedige verkoop, zelfs al betreft het een defensieve portefeuille.

De notaris-executeur en de executeur kunnen veelal effecten verkopen zonder de schriftelijke toestemming van de erfgenamen af te wachten, in het kader van hun bevoegdheid goederen van de nalatenschap te verkopen ter voldoening van schulden. Een praktische oplossing is de erfgenamen, voor een snelle reactie, per e-mail te benaderen. Aan de hand van de reacties kunnen beslissingen genomen worden.

1.7 Inboedel/ sieraden/ ontruiming woning

Foto's en dergelijke (emotionele waarde) mogen aan familieleden gegeven worden (tenzij de erflater anders bepaald heeft).

Familie en vrienden kunnen inboedel en sieraden uit de nalatenschap overnemen tegen taxatiewaarde. Een andere optie is hen op de veiling te laten meebieden.

Voor de ontruiming kunnen professionele bedrijven ingeschakeld worden.

1.8 Giften/ vergoedingen

Het gebeurt regelmatig dat vrienden/familieleden/buren met nota's komen voor verleende hulp gedurende de laatste levensjaren/ziekte van de erflater.

De goede doelen kunnen niet zomaar akkoord gaan: deze nota's dienen van geval tot geval beoordeeld te worden. De vraag dient te zijn: zijn nota's in vrienden- en familiekring gepast/gebruikelijk? Waarom is dit niet tijdens leven met de erflater geregeld? Er dient een reëel onderbouwd voorstel tot vergoeding ingediend te worden.

Een goed doel zal in het algemeen akkoord kunnen gaan met bijvoorbeeld een gift voor de personeelstop van het Verpleegtehuis en daarmee vergelijkbare giften.

1.9 Volmachten

De goede doelen verlenen graag volmacht aan de notaris voor het afwickelen van een nalatenschap. Voor verkoop en levering van registergoederen alsmede voor de verdeling van de nalatenschap zijn aparte volmachten gewenst.

Volmachten aan familieleden, buren e.d. zien de goede doelen liever niet. Wel kan een volmacht aan een mede-erfgenaam gegeven worden. Het is dan wel van belang dat deze persoon zich realiseert dat hij de goede doelen regelmatig dient te informeren over de stand van zaken (zie ook hierna).

Gelieve de bevoegdheid tot substitutie aan anderen dan medewerkers van het notaris kantoor uit te sluiten.

1.10 Honorarium

De goede doelen verzoeken geïnformeerd te worden over het in rekening te brengen honorarium/uurtarief. De goede doelen hebben de ervaring dat declaraties te weinig gespecificeerd worden aangeleverd. Zij willen inzicht in de bestede tijd d.m.v. een urenspecificatie. De goede doelen vinden het plezierig tijdig geïnformeerd te worden indien (en waarom) een dossier veel tijd gaat kosten. Uiteraard kan periodiek gedeclareerd worden.

Indien een gevolmachtigde optreedt dient met hem vóóraf een uurtarief afgesproken te worden.

Gebruikelijk is maximaal € 35,- per uur voor particulieren, e.e.a. mede afhankelijk van het soort werk. Daarnaast zal de executeur mogelijk opgaven moeten doen aan de belastingdienst inzake het verstrekte loon, waarop geen loonbelasting is ingehouden.

1.11 Executeur (niet notaris)

Als niet de notaris, maar een derde, bijvoorbeeld een vriend, tot executeur is benoemd, zien de goede doelen meer en meer dat deze personen niet goed op de hoogte zijn van hun rechten en verplichtingen jegens de erfgenamen. Dit geldt ook voor belastingadviseurs en accountants.

Voor de goede doelen is het van groot belang dat de notaris die de eerste bespreking voert, hen onder meer attendeert op de verplichting de goede doelen op de hoogte te houden van de voortgang in de afwikkeling van de nalatenschap.

De executeur dient zich er ook van bewust te zijn wanneer wel en wanneer niet voor bepaalde handelingen voorafgaande goedkeuring van de erfgenamen nodig is.

De goede doelen stellen het op prijs indien de executeur persoonlijk contact opneemt met het goede doel. Desgewenst kan een bespreking ten kantore van de notaris geregeld worden. Schriftelijke verslaglegging van de persoonlijke contacten en gesprekken is van belang voor goede dossiervorming.

Een goed doel zal in het algemeen bereid zijn de kosten van extra uitleg door de notaris voor rekening van het goede doel te laten komen.

2. TWEEDE FASE VAN AFWIKKELING

De tweede fase loopt van vereffening tot en met de rekening en verantwoording.

2.1 Toepasselijkheid regeling van de wettelijke vereffening.

De (voor de meeste goede doelen verplichte) beneficiaire aanvaarding betekent dat - in beginsel - de door hen aanvaarde nalatenschap wettelijk vereffend dient te worden.

De goede doelen willen tijdig van de notaris weten in hoeverre van de wettelijke vereffening afgeweken kan worden. Indien daarvoor een beschikking van de kantonrechter nodig is, ontvangen de goede doelen een kopie van deze beschikking.

In het verloop van de afwikkeling van de nalatenschap is voor de goede doelen een periodieke rapportage van belang. Zodra mogelijk ontvangen de goede doelen graag voorschotten

2.2 Verkoop registergoederen

Zie ook de aanbevelingen van het VFI.

De goede doelen vernemen graag wanneer en om welke reden de waarborgsom of bankgarantie niet gevraagd of ontvangen wordt/is. Sleutelverklaringen worden niet geaccepteerd. Over uitstel van de datum van overdracht (behoudens enkele dagen) is overleg met de goede doelen noodzakelijk.

2.3 Successierechten

Graag toezending van een kopie van de successieaangifte, indien opgesteld.

Idem een kopie van de successieaanslag, met opgave van de termijn waarbinnen de finale afwikkeling vermoedelijk zal plaatsvinden.

De goede doelen willen graag dat in het geval van legaten aan particulieren, niet vrij van rechten en kosten, (bijvoorbeeld een legaat van een registergoed) vóór de afgifte het terzake van dit legaat verschuldigde successierecht op de kwaliteitsrekening van de notaris ontvangen is. Immers de erfgenamen zijn, ieder naar evenredigheid van hun erfdeel, tegenover de Belastingdienst aansprakelijk voor het door legatarissen verschuldigde successierecht. Daarnaast is de executeur (indien de aangifte door hem is gedaan) tegenover de Belastingdienst hoofdelijk aansprakelijk voor de betaling van het verschuldigde successierecht.

Als een nalatenschap is opgevalen na 31 december 2005 én tot de nalatenschap alleen goede doelen gerechtigd zijn, hoeft *vermoedelijk* geen successieaangifte meer ingediend te worden. Dit zou de termijn van afwikkeling van een nalatenschap aanzienlijk kunnen verkorten. Wanneer alle goede doelen niet belastingplichtig zijn (en er wél een successieaangiftebiljet is uitgereikt), kan aan de Inspecteur worden verzocht om geen aangifte te hoeven doen: op zo'n verzoek volgt een beschikking van de Inspecteur.

In plaats van de successieaangifte ontvangen de goede doelen dan wel binnen een paar maanden na overlijden een uitgebreid vermogensoverzicht (naast het al eerder genoemde eerste vermogensoverzicht)

2.4 Grafrechten

Veel goede doelen geven er de voorkeur aan dat de onderhoudskosten van graven afgekocht worden voor maximaal 20 jaar. De tenaamstelling van de graven verdient aandacht. Zo mogelijk dienen graven op naam van familieleden gezet te worden. Indien dit niet aan de orde is, dient bekeken te worden of, reeds nu voor alsdan (20 jaar) afstand gedaan kan worden.

2.5 Rekening en verantwoording

Tot slot ontvangen de goede doelen een rekening en verantwoording, bevattende een chronologisch overzicht (per bankrekening gespecificeerd) van alle mutaties vanaf de dag van overlijden. In geval van een executeur ontvangen de goede doelen graag bij de rekening en verantwoording kopieën van de eerste en laatste dagafschriften.

3. DE GOEDE DOELLEN ALS LEGATARISSEN

De goede doelen worden graag rechtstreeks door de notaris geïnformeerd over de hen toekomende legaten, al is de notaris daar niet toe verplicht. Ingevolge de wet dient degene op wie de verplichting tot afgifte van het legaat rust (meestal de erfgenaam of de executeur) de legataris op de hoogte te stellen. De algemene zorgplicht van de notaris kan met zich meebrengen dat deze een hem bekende legataris op de hoogte stelt, wanneer hij grond heeft aan te nemen dat die legataris door de erfgenamen of de executeur niet zal worden benaderd (WPNR 6687, blz. 797).

Indien het geldlegaten betreft kan de notaris volstaan met melding van het bedrag, de termijn van uitbetaling alsmede in hoeverre het legaat vrij van rechten en kosten is. Indien in het testament is aangegeven dat het legaat voor een specifiek doel of project is bestemd, ontvangen de goede doelen de letterlijke tekst van de bepaling.

Indien de melding van een legaat door een executeur plaatsvindt, willen de goede doelen meer informatie ontvangen, te weten:

- een (notarieel) uittreksel uit het testament, en
- een kopie van de verklaring van executeur.

Indien goede doelen uit hoofde van een legaat gerechtigd zijn tot een specifiek goed van de nalatenschap, bijvoorbeeld een registergoed, geldt mutatis mutandis een deel van de hiervoor vermelde punten. Indien een goed doel als legataris tot een percentage van de nalatenschap gerechtigd is, ontvangt deze het liefst nadere informatie van de notaris omtrent de berekening van het goede doel toekomende bedrag. Daarnaast ziet het goede doel graag ontvangen zij t.z.t. van de notaris of de executeur een kopie van de successieaangifte en een summierre rekening en verantwoording tegemoet.

4. MEDIATOR

Een goed doel zal een rol van de notaris als bemiddelaar bij een potentieel verschil van mening tussen het goede doel enerzijds en de executeur of familieleden anderzijds, in het algemeen wenselijk achten.

Tot slot:

Het komt met enige regelmaat voor dat goede doelen zonder enige vooraankondiging geld uit nalatenschappen ontvangen op hun bank- en girorekeningen. Uit de (vaak cryptische) omschrijving bij de overboeking blijkt dan vervolgens dat het hier een legaat (of zelfs een erfdeel!) betreft.
